

ROLUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN BUCOVINA ÎN POLITICA AUSTRIACĂ

Ciprian-Petru POPOVICI*

Cuvinte cheie: *Daniil Vlahovici, ortodoxism internațional, convertire, Eugenie Hacman, ruteni*

Key words: *Daniil Vlahovici, international orthodoxy, conversion, Eugenie Hacman, Ruthenian*

Abstract: *This article reminds us some of the problems that has faced Romanian Orthodox Church in Bukovina during the Austrian occupation. By measures taken by the authorities between 1774-1918 in Vienna was followed eliminate any national feeling and slavonic this territory to create citizens docile and without national identity.*

Un rol foarte important în existența și evoluția poporului român l-a avut și biserica ortodoxă. Evident că acest lucru s-a întâmplat și pe acest teritoriu care, începând cu anul 1774, s-a numit Bucovina.

După alipirea acestui teritoriu din nordul Moldovei Imperiului Habsburgic, autoritățile austriece au încercat prin orice mijloace să discrediteze biserica ortodoxă care avea o înrâurire deosebită asupra locuitorilor acestei zone, unde „preoții nu trebuiau să se îngrijească numai de fidelitatea bisericească a enoriașilor încredințați, ci și de o atitudine de cetățeni-patrioți de nădejde a acestor enoriași.”²⁸⁹

Chiar din primii ani după anexare cercurile politice de la Viena au încercat să introducă forțat cultul catolic în Bucovina. Astfel, la 9 martie 1780, nunțiul papal la Viena, Joseph Garampi, îi scria baronului Puchler: „De la un timp oarecare s-a anunțat de la Leopold că un mare număr de țărani greco-catolici emigrează continuu din Galiția și trec în Bucovina, unde, nefiind decât biserici schismatice, ei toți apelează în cele divine la preoții țării, și prin aceasta devin în realitate schismatici, fără să-și dea seama.”²⁹⁰

Conferința de la Viena din 4-17 aprilie 1780 a dezbătut problema religioasă din Bucovina și a propus ridicarea unor biserici greco-catolice la Suceava, Siret, Cernăuți, Sadagura, Vijnița și Câmpulung Moldovenesc.

Toate aceste evenimente se petreceau în timpul domniei Mariei Theresa (1740-1780) când Consiliul Aulic de Război din Viena a apreciat aceste planuri ca fiind irealizabile, atât din punct de vedere al realităților interne, cât și internaționale, la care s-ar fi opus cu siguranță Rusia.

* Doctor în istorie.

²⁸⁹ E. Zollner, *Istoria Austriei de la începuturi până în prezent*, ed. a VIII-a, traducere de A. Armbruster, vol. I, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 400-401.

²⁹⁰ D. Onciulescu, *O încercare de catolicizare a Bucovinei (cu anexe documentare)*, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1939, p. 61.

Odată cu Iosif al II-lea, pozițiile Vienei s-au modificat în legătură cu problema religioasă: „Libertatea religioasă o înțeleg eu astfel că aş primi serviciile fiecăruia, fără privire la credința religioasă.”²⁹¹

În primii ani după preluarea coroanei imperial de către Iosif al II-lea, situația bisericii ortodoxe din Bucovina era următoarea: număr de parohii 239, familii enoriași 26731, număr de biserici 247, număr de preoți 296.²⁹²

Au fost luate măsuri de autoritățile de la Viena pentru desfacerea legăturilor bisericii ortodoxe din Bucovina față de cea din Moldova prin ordin împărătesc. Pentru a împiedica orice relație cu frații de la est de Carpați, le-a fost interzis bucovinenilor de a mai aduce cărți bisericești de dincolo de Cordon, astfel că Dosoftei Herescu a fost nevoit să aducă cele necesare de la Orăștie.²⁹³

Pentru că biserica ortodoxă nu accepta ca o biserică să fie smulsă din vechile sale legături mitropolitane, guvernul imperial, prin diploma din 5 iulie 1783, obliga noua dieceză bucovineană să se supună în cele dogmatice și spiritual mitropolitului sârbesc de la Karlowitz²⁹⁴, Moise Putnic.

În acel moment, în țară se găseau 10 mănăstiri și 13 schituri. Mai ales ctitoriile domnești aveau în stăpânirea lor numeroase moșii, păduri și munți, care cuprindeau mai bine de jumătate din arealul Bucovinei.

Această bogăție a bisericii de pe meleagurile noastre a atras atenția autorităților austriece care, prin decretul din 29 aprilie 1786, a hotărât constituirea fondului religios prin secularizarea averilor mănăstirești. Pentru a reduce numărul mănăstirilor și schiturilor se instituie, sub conducerea vicarului Meletie și a baronului Vasile Balș, comisii însărcinate cu întocmirea de inventare pentru fiecare obiectiv bisericesc.

Astfel a fost redus numărul parohiilor de la 239 la 186, iar 49 de preoți ajunseseră supranumerari, în timp ce alții 36 au fost trecuți la pensie ca improprii pentru slujba bisericească.

Chiar dacă unii au contestat această reformă, alții au considerat-o necesară având în vedere și persoanele care populau mănăstirile până la acea dată. Astfel, 80% din călugări erau greci, ruși, bulgari, sârbi, slovaci, oameni fără nici o cultură teologică, care duceau o viață destrăbălată.²⁹⁵

În urma schimbărilor produse, preotul a fost obligat să îndeplinească și funcțiile ofițerului stării civile, la fel ca în Austria: el avea grijă de condica nou-născuților, morților, ținea evidența asupra căsătoriilor și divorțurilor, evidența copiilor buni de școală și tinerilor ajunși la vârsta de recrutare, etc. Deoarece nu erau salariați pentru aceste servicii, au primit 44 iugăre sau 24 fâlcii de pământ, scutite de contribuții, dări și prestații de orice natură.²⁹⁶ Cei aflați în parohie erau obligați să presteze 2 zile de clacă

²⁹¹ Ștefan Purici, *Mișcarea națională românească în Bucovina între anii 1775-1861*, Editura Hurmuzachi, Suceava, 1998, p. 84.

²⁹² Nicolae Ciachir, *Din istoria Bucovinei (1775-1944)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993, p. 41.

²⁹³ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, p. 5.

²⁹⁴ *Ibidem*, p. 6.

²⁹⁵ *Ibidem*, p. 12.

²⁹⁶ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 45.

pe an și să plătescă 20 de cruceri creștari. Frunzașii plăteau suma de 1 florin și 8 cruceri, mijlocașii 34 cruceri iar codașii 17 cruceri. Dascălii și pălímarii erau scutiți.

Generalul Enzenberg, guvernatorul Bucovinei, dorea o reformă radicală a bisericii de aici. După numeroase discuții în contradictoriu și după intervenția împăratului Iosif al II-lea, au mai rămas numai mănăstirile Putna, Sucevița și Dragomirna cu câte un sobor de maxim 25 de călugări. A fost instituită și o leafă anuală pentru fiecare călugăr de 210 florini, pentru egumeni de 460 de florini, iar pentru că era insuficientă a fost sporită progresiv până în 1905.

Unii dintre egumeni au fugit în Moldova împreună cu o parte din averile mișcătoare ale mănăstirilor. Astfel a fost cazul fostului stareț al Dragomirnei, eruditul Paisie Veliciovski, care s-a retras încă din 1775 cu școala sa la mănăstirea Neamț. Pe lângă acesta au plecat mulți reprezentanți ai bisericii, dintre care amintim pe fiul preotului din Vicovul de Sus, Gherasim Clipa, refugiat la mănăstirea Slatina; un alt caz a fost cel al lui Meletie Brandaburul, ajuns apoi episcop de Roman, iar în 1844 mitropolit al Moldovei și Sucevei.²⁹⁷

După aceste reforme bisericești înfăptuite de austrieci, un izvod consemnează că un număr de 6937 bărbați, femei și copii au fugit în Moldova și numai 111 au făcut drumul invers.²⁹⁸

Un episod concludent în ceea ce privește modul în care înțelegeau autoritățile austriece să pună în aplicare planul de secularizare îl reprezintă și domeniul episcopal de la Cozmeni. Pentru a menaja bănuielele episcopului Dosoftei, generalul Enzenberg l-a făcut să creadă că dorește să arendeze acest domeniu contra unei sume anuale de 8000 de florini. Chiar dacă a fost încheiat un hrisov, domeniul Cozmeni a trecut sub administrarea statului austriac, care a înființat acolo o stațiune de remontă.

Regulamentul din 1786 mai prevedea și întreținerea școlilor din banii fondului bisericesc, promițându-se că învățământul se va face „numai în limbile română și germană”,²⁹⁹ dar „vor mai fi necesare și limbile latină și greacă, a căror introducere este în legătură cu un liceu, care să exercite asupra sentimentelor locuitorilor provinciei o impresie foarte bună și mai ales asupra tuturor moldovenilor”.³⁰⁰

O lovitură puternică au primit românismul și ortodoxismul în Bucovina în anul 1815 când, prin ordonanță imperială, școlile din localitățile în care funcționau biserici catolice au fost declarate școli confesionale romano-catolice și au fost trecute sub autoritatea Consistoriului romano-catolic din Lemberg. Tot acum, ca o reacție împotriva elementului românesc, Anton de Marki a fost înlocuit de ungurul Aloisiu de Beothy în funcția de inspector al școlilor din Bucovina.

Toate aceste evenimente se petreceau în vremea când episcop era Daniil Vlahovici, care inițial fusese chemat aici și investit conducător al școlii clericale de la Sf. Ilie de lângă Suceava. Ioan Budai-Deleanu îl caracterizează astfel pe înlocuitorul fostului episcop Dosoftei Herescu: „Cunoștințele lui nu erau deloc mai largi decât ale

²⁹⁷ Nicolae Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a, vol. II, Editura Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, București, 1908, p. 246.

²⁹⁸ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 44.

²⁹⁹ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 239.

³⁰⁰ Isidor Onciul, *Fondul Religionar Ortodox Român*, Cernăuți, 1891, p. 132-135.

unui popă de sat, fiindcă demnitatea de episcop l-a făcut numai mai îngâmfat, nu însă și mai cuminte”.³⁰¹

Doar în perioada conducerii sale a reușit iosefinismul să pună stăpânire deplină pe biserica din Bucovina, atrăgând de partea sa preoțimea de aici, dezvoltându-se principiul funcționarismului în rândurile clerului autohton.

Cât timp a ocupat această demnitate în conducerea eparhiei a domnit corupția, făcându-se negoț cu demnitățile și beneficiile bisericești. Chiar și cei fără pregătirea cerută puteau complete cu bani calificarea care li se cerea, astfel că Ioan Budai-Deleanu exclamă: „O, tu, nenorocită Bucovină! În general se poate susține cu mâna pe conștiință că legile cele mai bune și mai blânde ale guvernului austriac nu servesc în țară la promovarea binelui, ci la obșteasca prăpădenie și apăsare a locuitorilor”.³⁰²

Din momentul în care Bucovina a fost alipită Imperiului Habsburgic, acest teritoriu a început să se confrunte cu o problemă, și anume cea ruteană. A devenit un fenomen periculos începând cu perioada în care destinele credincioșilor de aici au fost conduse de Daniil Vlahovici. Pentru noul episcop nu limba, ci legea era dăătoare de ton. După vederile sale ortodoxismul era lucrul principal, iar limba, în care se propovăduia credința, era irelevantă. Clerul avea meritul de a spori numărul credincioșilor, fie și prin adoptarea limbii pribegilor galițieni. Sporul acesta îmbogățește veniturile preotului și-l ridică în ochii șefului său duhovnicesc, mai ales că primea și decorații.

De la începutul noii situații a țării clerul romano-catolic și cel greco-catolic a fost pus într-o situație privilegiată față de cel ortodox, căpătând o amploare deosebită sub noua conducere bisericească. Pentru a reliefa mai bine acest fapt amintim că pentru bisericile catolice au fost luate clopotele de la unele biserici ortodoxe de pe lângă mănăstirile desființate, așa cum a fost cazul la Voroneț și Moldovița în anul 1811.

Chiar și preoții ortodocși erau stimulați spre convertirea la unire cu biserica romano-catolică. Această stare a fost consemnată într-o scrisoare a lui Ioniță Botezat, învățător în Suceava, adresată episcopului ortodox al Bucovinei. Sperând în obținerea unui post de dascăl în oricare parohie, fiul său, Samuil, a abordat chestiunea într-o discuție cu pedagogul său, Panchievici, încercând să clarifice perspectivele pe care le putea avea. Profesorul l-a sfătuit astfel: „De vei lua lege catolicească, apoi degrabă vei fi așezat (...). Văzând el atâta gonire asupra legii grecești și înțelegând di unii și alții aceasta cum că, care nu s-a face catolic, nu să pute așeza în slujba dascălească”³⁰³, a plecat în Moldova.

Această situație gravă în care se afla comunitatea ortodoxă din Bucovina este cel mai bine scoasă în evidență de o statistic realizată de guvernul austriac. Astfel, dacă în 1774 nu era nici un locuitor de religie catolică, în 1816 numărul lor ajunge la 10284, pentru ca în 1842 să urce la 27645 romano-catolici și 7717 greco-catolici.

³⁰¹ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, p. 30.

³⁰² Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 67.

³⁰³ *Suceava. File de istorie. Documente privitoare la istoria orașului. 1388-1918*, vol. I, București, 1989, p. 636.

Dacă în perioada lui Daniil Vlahovici învățământul subordonat bisericii a înregistrat un recul evident, urmașul acestuia, Isaia Baloșescu, a încercat, pe cât posibil, să remedieze situația.

Astfel, dintr-o circulară a episcopului Bucovinei din anul 1823 aflăm că erau „vreo 27 prefiehnice școli în țară” care erau întreținute din banii fondului bisericesc și care funcționau pe lângă biserici. Învățătorii care predau în aceste școli erau preoți. Isaia Baloșescu considera, pe drept cuvânt, că numărul școlilor era prea mic, astfel că porunea: „cu puterea slujbei se cere să se aducă aminte poporanilor noștri, cum că ei, după sfintele porunci și după emonie, sunt îndatorați să-și trimită copiii la școală”.³⁰⁴

Una dintre cele mai mari realizări ale românilor bucovineni a fost înființarea Seminarului și Institutului Teologic din Cernăuți, în 1827 și 1828. Institutul preconizat era conceput de episcopie după modelul academiei putnene, la care autorul își făcuse studiile.

Seminarul și Institutul Teologic din Cernăuți au exercitat o mare influență în cadrul eforturilor generale pentru emanciparea culturală a românilor din Bucovina. La fel ca în majoritatea universităților europene și aici studiile se făceau în limbile latină, greacă, ebraică și germană. Doar profesorii patrioți au propagat limba română în cadrul orelor de cântare bisericească și a slujbelor din biserică.

Institutul Teologic din Cernăuți a luat ființă în locul fostei școli clericale din oraș. În legătură cu fosta școală, aceasta era frecventată de 30 de bursieri. În fiecare an se primeau câte zece candidați cu o bursă anuală de 66 de florini. La primirea în acea școală se ținea cont de contribuțiile pe care le puteau face candidații. Astfel, cine putea da un cal sau vreo 20 de galbeni, devenea bursier chiar dacă nu știa a citi și a scrie³⁰⁵. În momentul în care trebuiau să susțină examene publice în fiecare semestru în prezența unui comisar desemnat de guvern, pentru câțiva florini, elevii primeau de la profesori, înainte de examen, toate întrebările.

Treptat, după înființarea institutului, prestigiul acestuia a crescut, încât orașul Cernăuți a devenit un important centru de întâlnire și pregătire a viitorilor preoți și pentru numeroși tineri din Moldova și Transilvania.

În scopul colaborării tot mai bune, mitropolitul Moldovei Veniamin Costache a înființat în 1828, cu cheltuiala Mitropoliei de la Iași, la mănăstirea Sfântul Gheorghe din Suceava prima școală de cântăreți bisericești din Bucovina³⁰⁶.

În cadrul acestor școli, dar și a societății bucovinene în general, domnea o atmosferă apăsătoare. Despre această stare aflăm de la I. G. Sbiera: „...era o amorțeală întreagă printre români: oamenii deveneau sfioși și fricoși; nimeni, în afară de câteva abateri onorabile, nu cuteza să riște să spună sau să scrie ceva ce simțea și ceea ce i se sbătea în inimă. Tăceau chitic, atât de tare îi apăsa și îi teroriza despotismul politic și ultramandatar de pe atunci”³⁰⁷.

La jumătatea secolului al XIX-lea, din veniturile fondului bisericesc se întreținea o școală de dascăli, seminarul și institutul teologic, gimnaziile din Cernăuți

³⁰⁴ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, București, 1993, p. 331.

³⁰⁵ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 77.

³⁰⁶ Ion Caproșu, *Vechea catedrală mitropolitană din Suceava-Biserica Sf. Ioan cel Nou*, Iași, 1980, p. 46.

³⁰⁷ I. G. Sbiera, *Mișcări literare la românii din Bucovina*, Oradea Mare, 1890, p. 5.

și Suceava, școlile normale din capitala Bucovinei și Siret, salariile pentru profesorii Aron Pumnul și Vasile Ianovici, 3 catiheți, 55 de învățători de la școlile trivial și se întreținea un pension pentru profesorii săraci sau vădulele fără nici un mijloc de existență³⁰⁸.

În privința acestui fond bisericesc exista o mare problemă în acele timpuri, legată de administrarea acestuia, care căzuse în mâini străine de interesul național. Alături de alte probleme care trebuiau rezolvate de reprezentanții românilor, proprietățile și veniturile rezultate de aici se doreau a fi folosite în folosul emancipării culturale a populației.

Tot pe tărâm religios, alături de clericii ortodocși români, frații Hurmuzachi, Aron Pumnul și alți intelectuali au formulat dezideratul unirii religioase a tuturor românilor din imperiu încă din 1848. Deși în timpul revoluției episcopul Bucovinei Eugenie Hacman a fost nevoit să accepte unele idei contrare părerilor sale, după suspendarea Constituției din 4 martie 1849 a urmat o perioadă foarte dificilă pentru pașoptiști.

Ca măsuri de represalii, episcopul a îndepărtat din capitală pe unii preoți patrioți, „gonind toate capacitățile bisericești, prin munți”³⁰⁹. A devenit „marele agent al politicii austriece”³¹⁰ și s-a declarat „proprietar și cel puțin unicul reprezentant al fondului religios”³¹¹.

Până în 1860, Eugenie Hacman a condus ca un despot absolut încercând „să readucă sub jug o nație, care credea că se eliberase de el pentru totdeauna”³¹². El considera biserica o instituție numai a clerului și nu voia să îngăduie mirenilor nici o ingerință asupra treburilor bisericești sub pretextul că amestecul laicilor în cele presupuse divine ar fi contra canoanelor bisericii ortodoxe³¹³.

Hacman slujea cu fidelitate ortodoxismul internațional și funcționarismul clerical habsburgic, abandonând idealurile naționale ale propriilor săi credincioși, făcând pact de înțelegere cu coloniștii și imigranții străini: „Noi, bucovinenii, nu sîntem cu toții români, ci o parte a confracțiilor noștri religioși sînt ruteni. De am voi să alegem între Carlowitz și Alba Iulia nu ne-am putea învoi între noi; unii s-ar trage incolo, alții înapoi”³¹⁴.

Chiar dacă a recurs la multe măsuri îndreptate împotriva clerului autohton, episcopul a răspândit și zvonul că preoțimea română din Bucovina ar nutria idei iredentiste și că trimite adrese omagiale principelui Carol de Hohenzollern.

De la Ion Nistor avem informația că în 1866, când Austria era în război cu Prusia, jurnalul „Wiener Abendpost” primea mereu corespondențe tendențioase din

³⁰⁸ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, București, 1993, p. 459.

³⁰⁹ *Ibidem*, p. 460.

³¹⁰ Nicolae Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, Publicațiile Mitropoliei Bucovinei, București, 1938, p. 90.

³¹¹ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, București, 1993, p. 460.

³¹² *Ibidem*, p. 460.

³¹³ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, p. 67.

³¹⁴ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, București, 1993, p. 461.

Bucovina, în care preoții români erau bănuți că întrețin legături suspecte cu Principatele Unite și că așteaptă chiar o invazie din această parte³¹⁵.

Tot din același an 1866 avem mărturia uni călător, de la care aflăm că „cea mai mare parte din cler și învățători umblau smeriți, cu fața în jos, obosiți de nedreptățile suferite și cuprinși de o disperare nespusă”³¹⁶.

Toată această situație nu putea trece neobservată și de mitropolitul ortodox al Ardealului, Andrei Șaguna. El critică politica lui Hacman, spunând că bucovinenii dacă vor urma calea acestuia „atunci biserica bucovineană, în loc să iasă din starea abnormă de până atunci, tot mai afund se va încurca într-o stare și mai abnormă și va da hrană inamicilor ortodoxiei, care se bucură de abnormitatea ce vine din partea ierarhică”³¹⁷.

După ce Hacman a împiedicat unirea religioasă cu Ardealul a reușit subordonarea episcopilor sârbești din Dalmația mitropoliei din Cernăuți, ceea ce însemna un mare sprijin moral pentru rutenii din arhidieceza bucovineană. Între alte măsuri luate de Eugenie Hacman se numără și oprirea preoților de a merge la teatrul românesc, dezaprobarea preoților „care turbură și amăgesc poporul prin nesocotite planuri naționale”³¹⁸; dușmănia sa față de literele latine, pe care le socotea „papistașe” și „daco-române” și prin urmare pierzătoare de suflet³¹⁹; favorizarea limbii rutene în catedrală, care la 1866 și 1867 condusesse la proteste și demonstrații din partea românilor³²⁰.

De la George Sion aflăm de atmosfera care domnea în a doua jumătate a secolului XIX în cadrul institutului teologic din Cernăuți, de care nu era străin și Eugenie Hacman: „Dar paralizia sau regresul culturii românești provine mai cu seamă de la apatia sau lipsa de energie și de lipsa de educație a corpului didactic de acolo. Într-adevăr se observa că profesorii, deși în majoritatea sunt Români, totuși cu atât de puțină mândrie națională sau sunt atât de circumspecți și fricoși de a se afișa că sunt Români, încât adeseori evită a vorbi românește chiar în familiile lor; (...) De aceea foarte des se observă că profesorii și studenții români în convorbirile lor familiale, vorbesc mai mult limba germană, ca și cum s-ar teme sau s-ar rușina a vorbi limba strămoșilor lor”³²¹.

Această perioadă extrem de dificilă pe care a traversat-o Bucovina cât timp a fost păstorită de Eugenie Hacman până la moartea acestuia, survenită în anul 1873, a însemnat izolarea populației locale față de confrății săi, slăbirea capacității lor de rezistență și lupta împotriva politicii imperiale de deznaționalizare, fapt agravat și prin instituirea dualismului austro-ungar în 1867. Nici în perioada de după Hacman nu au încetat acțiunile cu iz antinațional din partea autorităților, iar una dintre probleme a cunoscut chiar o acutizare, și anume cea ruteană. Succesele noilor veniți pe teritoriul Bucovinei, sprijinite de stăpânire și de slăbiciunea oamenilor noștri, cresc

³¹⁵ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, p. 79.

³¹⁶ *Ibidem*, p. 91.

³¹⁷ I. Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, ediția a II-a, Sibiu, 1911, p. 265.

³¹⁸ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, p. 99.

³¹⁹ *Ibidem*, p. 99.

³²⁰ *Ibidem*, p. 100.

³²¹ George Sion, *Notițe despre Bucovina*, București, 1882, p. 35-36.

mereu. Vrând să fie pe placul autorităților austriece, clericii ortodocși sunt concilianți, astfel că rutenii ajung să-și folosească limba în biserică acolo unde au ajuns să fie majoritari.

Și, pentru că o dată cu trecerea timpului ambițiile lor devin tot mai pregnante, în 1891 apare broșura de propagandă a lui S. Daskiewicz, intitulată „Situația rutenilor greco-orientali din arhidieceza Bucovinei”. Aici se găseau înșirate doleanțele ucrainenilor pe terenul bisericesc, culminând cu admiterea clericilor proprii la administrarea arhidiecezei pe picior de egalitate cu clericii români și cu folosirea limbii ucrainene deopotrivă cu cea română în corespondența oficială. Ca și cu alte ocazii, și în această broșură propagandiștii ucraineni nu se sfiau a-i denunța pe români ca iredentiști și dușmani declarați ai statului austriac.

Ofensiva elementului rutean în Bucovina a continuat și prin aducerea de icoane străine de acest teritoriu, care au ajuns să inunde iarmaroacele. Înștiințat de acest fenomen, mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici l-a însărcinat pe pictorul Bucevschi să execute peste 10000 de exemplare de icoane cu chipurile Maicii Domnului și lui Iisus Hristos.

După moartea acestui mitropolit, lupta a continuat sub conducerea urmașului său, Arcadie Ciupercovici, cu conducătorul ucrainenilor Ștefan Smal-Stocki, susținut de guvernatorul Bucovinei. Noul conducător al bisericii din Bucovina era un om slab care a făcut numeroase concesii elementului rutean. Un exemplu în acest sens îl constituie decretul din 19 ianuarie 1899 când au fost numiți asesori consistoriali Gheorghe Hanicki și Artemon Manastyrski.

Deoarece pretențiile ucrainenilor creșteau exponențial, românii au încercat să se opună prin convocarea congresului bisericesc întrerupt în 1892 de guvernatorul Pace, dar, urmașul acestuia, Bourguignon, se grăbi să obțină abrogarea lui prin decretul imperial din 5 iulie 1899. Cu ocazia recepției din 18 august 1899, acest guvernator i-a acuzat pe români de iredentism și neloialitate, încercând astfel să discrediteze clerul român în fața cercurilor conducătoare de la Viena.

În timpul ultimului mitropolit al Bucovinei și Dalmației, Vladimir Repta, guvernatorul Alesani i-a cerut acestuia un referat asupra broșurilor de propagandă ucraineană care se răspândeau în Ducat de către societatea „Prosvita” din Liov. Aceste broșuri cuprindeau exagerări și inexactități precum că ucrainenii ar fi cel mai numeros popor din Bucovina.

În sprijinul unor astfel de afirmații aveau recensământul realizat de autorități în anul 1910. Astfel, din 794924 de locuitori, 273924 erau români, 305101 ucraineni, iar 216474 evrei, germani și maghiari. Recensământul nu a fost făcut după originea etnică ci după limba de conversație. În acest caz, mase compacte de români, care în comunele mixte se înțelegeau cu vecinii lor în limba ucraineană, erau trecuți în tabele ca ucraineni³²².

Singurii care ar fi putut stăvili asaltul rutenilor asupra Bucovinei ar fi fost deputații români din Dietă și din Parlament, dar aceștia se dușmăneau prea tare unii pe alții pentru a putea face front comun.

³²² Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 352.

Chiar și în presa românească din acele timpuri nu existau vederi comune în ceea ce privește această luptă. Un exemplu edificator îl reprezintă Aurel Onciul, adept al curentului țărănist-democrat, care susținea în organul său de presă „Privitorul” pretențiile ucrainenilor.

Ca o concluzie la cele prezentate, trebuie remarcat că autoritățile austriece urmăreau ca prin slavizarea Bucovinei să înlăture orice năzuință de gravitare înspre Moldova și, mai apoi spre România, iar prin catolicizare, populația ruteană trebuia scoasă de sub influența Rusiei.